

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____ dos. Zaur Məmmədov
_____ "_____" _____ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050118- Təhsildə sosial-psixoloji xidmət

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: *Defektologiya və loqopediyanın əsasları*

Program: Bakı Dövlət Universitetinin Pedaqogika kafedrasının 14 may 2015-ci il qərarı ilə çapa tövsiyə edilmişdir.

Kodu: İPFS-B07

Tədris ili: II (2025-2026) Semestr: III

Tədris yükü: Ümumi- 240 saat; Auditoriya saati -75 (45 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

AKTS üzrə kredit: 8 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: b.m. Cəfərova Nahidə İbrahim qızı

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş. Ə. Məmmədov k.19

Məsləhət günləri və saati:

E-mail ünvanı: nahide.ceferova@gmail.com

III. Tövsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1. Z. M.Əzizova, R.Q.Cəfərova, Ş.N. İsmayılova. Loqopediyanın nəzəri əsasları haqqında ümumi məlumat. Mingəçevir- 2008.
2. S.Qasimov. Əqli və fiziki inkişafı ləngiyən uşaqların diaqnostikası və korreksiyası. Bakı-2004.
3. L. Rüstəмова, N.T.Hüseynova. Xüsusi pedaqogika. Bakı-2007
4. N. V. İsmayılov. Psixiatriya. Bakı-2013

Əlavə

5. T.Q. Qədirov "Uşaq sinir xəstəlikləri", Bakı-1991
6. S.S.Sadiyev " Loqopediya" Bakı- 2006
7. F.Qasimov "Azərbaycanda xüsusi məktəblərin inkişaf tarixi" Bakı -1994

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən psixologiya fənni tədris olunmalıdır

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

IV. Fənnin təsviri və məqsədi:

Defektologiya və loqopediyanın əsasları tədris kursu "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrası nəzdində psixoloji yönümlü ixtisasların tədris planı çərçivəsində işlənmişdir. Tədris planına uyğun olaraq bu kurs bakalavr səviyyəsinin tələbələri üçün müstəqil fənn kimi tədris olunur. Kursun tədrisi tədris ilinin I semestrində (45 s. mühazirə, 30 s. seminar) nəzərdə tutulur.

Kursun tədrisində ilk növbədə defektologiya və loqopediyanın əsasları fənninin mövzusu, vəzifələri, əsas problemləri, ayrı-ayrı bölmələri barədə izahlara yer verilir. Defektologiya və loqopediyanın əsasları fənninin məqsədi tələbələrdə mütəxəssisin peşə keyfiyyətlərini formalaşdırmaq, onlara xüsusi pedaqogikanın ayrı-ayrı sahələri haqqında müəyyən biliklər əşiləmək, müəyyən psixofizioloji qüsurların nizamlanması istiqamətində praktik bacarıqlar yaratmaqdır. Defektologiya və loqopediyanın əsasları kursu ilə tanışlıq tələbələri müasir korreksion pedaqogikanın nailiyyətləri ilə tanış edir, onlara psixofizioloji qüsurları olan şəxslərə müəyyən şəraitdə pedaqoji-psixoloji köməklik göstərməyə imkan yaradır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91-100 bal- əla (A)

81-90 bal-çox yaxşı (B)

71-80 bal- yaxşı (C)

61-70 bal- kafi (D)

51-60 bal – qənaətbəxş (E)

51-baldan aşağı- qeyri-kafi (F)

IX. Davranış qaydalarının pozulması:Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X.Təqvim-mövzu planı: Auditoriya saati -75 (45 saat müəhazirə, 30 saat seminar)

N	Mühazirə Keçirilən mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
1	2	3	4
1	Mövzu: Defektologiyanın əsasları Plan: 1. Defektologiya bir elm sahəsi kimi 2. Xüsusi pedaqogikanın sahələri 3. Müasir xüsusi pedaqogikanın yeni tədqiqat istiqamətləri 4. Xüsusi pedaqogikanın əsas və xüsusi prinsipləri, metodları Mənbə (2, 3, 5, 6)	2	
2	Mövzu : Əqli inkişafında pozuntular olan uşaqlar Plan: 1. İntellektin mahiyyəti 2. Əqli geriliklə əqli zəifliyin fərqi 3. İntellektual pozğunluğu olan uşaqların öyrənilməsi, aşkarlanması, onların təlim tərbiyəsində sosial adaptasiya problemi Mənbə (2, 3, 4, 5, 6)	2	
3	Mövzu : Oliqofreniyanın mahiyyəti və əmələ gəlmə səbəbləri Plan: 1.Oliqofreniyanın dərəcələri 2.Oliqofreniyanın əmələ gəlməsində ekzogen və endogen amillərin rolu 3.Yardımcı məktəblər, onların vəzifələri, kontingenti Mənbə (1, 3,4, 8,)	2	
4	Mövzu : Psixi inkişafın ləngiməsi Plan: 1. Psixi inkişafda ləngimə anlayışı 2. Psixi ləngimənin diaqnostikası 3. Psixi inkişaf ləngiməsinin klassifikasiyası Mənbə (2, 3, 4, 5, 6)	2	
5	Mövzu : Serebral üzvi psixi inkişaf ləngiməsi Plan: 1. Serebral psixi inkişafın ləngiməsinin mahiyyəti 2. Psixi inkişaf ləngiməsi olan şagirdlərin psixoloji-pedagoji xüsusiyyətləri. 3. Psixi inkişaf ləngiməsi olan uşaqların xüsusi məktəbdə korreksiya prosesinin xüsusiyyətləri Mənbə (2, 3, 4, 5, 6)	2	
6	Mövzu : Sensor pozuntuları olan uşaqlar Plan: 1. Sensor pozulmalar haqqında ümumi anlayış və onların psixopedagoji klassifikasiyası 2. Surdopedaqogikanın əsasları 3. Eşitmə patologiyasının formaları və eşitmə qüsurunun yaranma səbəbləri Mənbə (2, 3, 5, 6)	2	
7	Mövzu : Tiflopedaqogika. Görmə qüsurlu uşaqlar Plan: 1.Görmə əngəlliyinin öyrənilməsinə dair tədqiqatlar və görmə analizatoru haqqında məlumat 2.Görmə analizatoru xəstəlikləri 3.Görmə sistemində qüsurun yaranma səbəbləri və korluqda kompensasiya 4.Korluq qüsuru olan uşaqların psixodiaqnostikası və psixokorreksiyası Mənbə (2, 3, 5, 6)	2	
8	Mövzu : Dayaq – hərəkət aparatında pozuntular Plan: 1.Dayaq hərəkət aparatı əngəlli uşaqların psixofizioloji xüsusiyyətləri 2.Uşaqlarda serebral iflicin xüsusiyyətləri 3. USİ zamanı əzələ tonusu və onun nəticələri	2	

	Mənbə (2, 3, 4, 5, 6)		
9	Mövzu: Loqopediyanın əsasları Plan: 1. Loqopediya haqqında anlayış 2. Uşağın nitq patologiyasının təhlili prinsipləri 3. Nitq pozulmalarının səbəbləri Mənbə (1, 3, 4, 8)	2	
10	Mövzu : Nitq prosesinin anatomik – fizioloji mexanizmi. Plan: 1. Nitq aparatı haqqında anlayış 2. Periferik nitq aparatının quruluşu 3. Nitqin baş verməsi Mənbə (1, 3, 4, 7)	2	
11	Mövzu: Uşaqlarda nitq qüsurlarının tibbi cəhətdən öyrənilməsi Plan: 1. Nitq artikulyasiyasında yayınmaların səbəbləri 2. Sinir sisteminin üzvü xəstəlikləri 3. Nitq səslərinin yüksəkliyi və dəqiqliyi Mənbə (1, 4, 5, 7)	2	
12	Mövzu : Nitq artikulyasiyasında yayınmaların klassifikasiyası Plan: 1. Nitq qüsurlarının təsnifatı 2. Səs pozulmaları; afoniya və disfoniya 3. Funksional disfoniya Mənbə (1, 3, 5, 7)	2	
13	Mövzu : Dislaliya və onun səbəbləri Plan: 1. Dislaliya - ən geniş yayılmış nitq qüsuru kimi 2. Tələffüz qüsurunun xarakterinə görə dislaliyanın növləri 3. Proqnatiya və proqeniya 4. Açıq dişləm Mənbə (1, 3, 5, 7)	2	
14	Mövzu : Bradilaliya və taxilaliya Plan: 1. Bradilaliya 2. Taxilaliya 3. Bradilaliya və taxilaliyalı uşaqlarla aparılan korreksiya işləri Mənbə (1, 3, 5, 7)	2	
15	Mövzu : Fonemlərin düzəldilməsi Plan: 1. Fonem haqqında anlayış. 2. Sait və samit səslər və onların ağız boşluğunda əmələ gəlməsi xüsusiyyətləri 3. Fonasiya (səs əmələ gətirmə) hadisəsi 4. Düzgün tələffüz üçün aparılan loqopedik iş və səslərin yamsılanmasına əsaslanan oyunlar Mənbə (1, 6, 7)	2	
16	Mövzu : Dizartriyanın növləri Plan: 1. Dizartriya –nitqin səs əmələgətirmə tərəfinin pozulması kimi 2. Dizartriyanın növlərinin xüsusiyyətləri 3. Psevdaybulbar dizartriyanın dərəcələri 4. Dizartriyanın klinik formalarının seçiyələndirilməsi Mənbə (1, 3, 4, 6, 7)	2	
17	Mövzu : Rinolaliyanın növləri Plan: 1. Rinolaliya haqqında anlayış 2. Rinolaliyanın növlərinin xüsusiyyətləri, səsin pozulmasının aradan götürülməsi yolları. 3. Nitqin tembrinin və səs əmələ gətirmənin pozulması üzrə korreksiya işləri 4. Rinolaliya zamanı artikulyasiya fonasiya və səs əmələ gətirmə mexanizmi Mənbə (1, 3, 6, 7)	2	
	Mövzu : Kəkələmənin ümumi xarakteristikası Plan: 1. Kəkələmə mürəkkəb nitq forması kimi	2	

18	2. Kəkələmənin təsnifatı 3. Kəkələmənin əlamətləri Mənbə (1, 3, 6, 7)		
19	Mövzu : Kəkələyən uşaqların müayinəsi Plan: 1. Kəkələyən uşaqların müayinəsinə kompleks yanaşma 2. Kəkələyən uşaqlarda nitq müayinəsinin vəzifələri 3. Kəkələyən uşaqlarla loqopedik iş Mənbə (1, 3, 6, 7)	2	
20	Mövzu : Nitqin defektləri-alaliya Plan: 1.Alaliya- ən ağır nitq defektlərindən biri kimi və onun mahiyyəti 2. Alalitik uşaqlar və MSS (Mərkəzi Sinir Sistemi) bu işdə rolu. 3. Motor və sensor alaliya və onların yaranma səbəbləri Mənbə (1, 3, 6, 7)	2	
21	Mövzu : Nitqin defektləri-afaziya Plan: 1. Afaziya haqqında məlumat 2. Akustikonestik və semantik afaziya 3.Afferent motor efferent motor afaziya 4.Dinamik afaziya Mənbə (1, 3, 6, 7)	2	
22	Mövzu : Dilin ümumi yayınması Plan: 1.Məktəbəqədər yaşda uşaqların nitqinin inkişaf səviyyəsi 2.Ümumi dil qüsurları, onların aradan götürülməsi üzrə işlər 3.Dilin ümumi yayınması olan uşaqların nitqinin inkişafının I,II, III və IV səviyyələrinin xarakteristikası 4.Uşağın tələffüz imkanlarının yaxşılaşdırılması Mənbə (1, 3, 6, 7)	2	
23	Mövzu : Oxu və yazı qüsurları Plan: 1.Disleksiya 2.Disqrafiya 3. Oxu və yazı qüsurlarının aşkar edilməsi metodları Mənbə (1, 3, 6, 7)	1	
Cəmi:		45 s	

N	Seminar Keçirilən mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
1	Defektologiyanın əsasları	2	
2	Əqli inkişafda pozuntular olan uşaqlar və oliqofreniyanın mahiyyəti	2	
3	Psixi inkişafın ləngiməsi və klassifikasiyası	2	
4	Surdopedogika və tiflopedogikanın əsasları	2	
5	Dayaq – hərəkət aparatında pozuntular	2	
6	Loqopediyanın əsasları və nitqin anatomik fizioloji mexanizmi	2	
7	Uşaqlarda nitq qüsurlarının tibbi cəhətdən öyrənilməsi və nitq artikulyasiyasında yayınmaların klassifikasiyası	2	
8	Dislaliya,bradilaliya və taxilaliya	2	
9	Fonemlərin düzəldilməsi	2	
10	Dizartriya və rinolaliyanın növləri	2	
11	Kəkələmənin ümumi xarakteristikası	2	
12	Nitqin defektləri-alaliya	2	
13	Nitqin defektləri-afaziya	2	
14	Dilin ümumi yayınması	2	
15	Oxu və yazı qüsurları	2	
Cəmi:		30 s	

XI. Fənn üzrə tələblər: Müasir defektologiya və loqopediya haqqında elmi biliklərə yiyələnən tələbə üçün psixi inkişafda norma və patologiyaları müəyyənləşdirmək asanlaşır. Xüsusi pedogika haqqında müvafiq biliklərə yiyələnməklə, əqli inkişafda baş verən gerilikləri, dayaq hərəkət sistemində yaranan pozuntuları, sensor orqanlarda baş verən pozuntuları, nitq qüsurlarının xüsusiyyətləri müqayisəli şəkildə analiz edilməlidir.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Defektologiya elminin aktual problemləri, tədqiqat metodları haqqında biliklər mənimsənilir;
- Defektologiyanın elmlər sistemində yeri və mühüm sahələri, onların təsnif prinsipləri, bir elm kimi tarixi inkişaf mərhələləri haqqında biliklər təhlil olunur və mənimsənilir;
- Psixi və əqli inkişafda ləngimələr, geriləmələr müqayisəli şəkildə təhlil olunur və öyrənilir;
- Sensor proseslərin funksional pozulmaları haqqında biliklər təmin olunur;
- Dayaq-hərəkət aparatında yaranan pozuntular haqqında biliklər mənimsənilir;
- Sinir sisteminin üzvi xəstəlikləri və onların təzahür xüsusiyyətləri haqqında biliklərə yiyələnmə təmin olunur;
- Loqopediyanın əsasları haqqında zəruri biliklərə yiyələnmə təmin olunur;

- Nitq qüsurlarının müxtəlif növləri, yaranma səbəbləri, onların uşağın psixi inkişafına təsiri və aradan qaldırılması yolları haqqında biliklər mənimsənilir.

XIII. İmtahan sualları:

1. Defektologiya bir elm sahəsi kimi
2. Xüsusi pedoqogikanın sahələri
3. Xüsusi pedoqogikanın əsas və xüsusi prinsipləri, metodları
4. Əqli inkişafında pozuntular olan uşaqlar
5. Oliqofreniyanın əmələ gəlməsində ekzogen və endogen amillərin rolu
6. Oliqofreniyanın dərəcələri
7. Psixi inkişafda ləngimə anlayışı
8. Psixi ləngimənin diaqnostikası
9. Psixi inkişaf ləngiməsinin klassifikasiyası
10. Serebral üzvi psixi inkişaf ləngiməsinin mahiyyəti
11. Sensor pozulmalar haqqında ümumi anlayış və onların psixopedaqoji klassifikasiyası
12. Surdopedaqogikanın əsasları
13. Eşitmə patologiyasının formaları və eşitmə qüsurunun yaranma səbəbləri
14. Görmə əngəlliyinin öyrənilməsinə dair tədqiqatlar və görmə analizatoru haqqında məlumat
15. Görmə analizatoru xəstəlikləri
16. Dayaq hərəkət aparatı əngəlli uşaqların psixofizioloji xüsusiyyətləri
17. Uşaqlarda serebral iflicin xüsusiyyətləri
18. USİ zamanı əzələ tonusu və onun nəticələri
19. Loqopediya haqqında anlayış
20. Nitq pozulmalarının səbəbləri
21. Nitq aparatı haqqında anlayış
22. Periferik nitq aparatının quruluşu
23. Nitq artikulyasiyasında yayınmaların səbəbləri
24. Sinir sisteminin üzvü xəstəlikləri
25. Nitq qüsurlarının təsnifatı
26. Səs pozulmaları; afoniya və disfoniya
27. Dislaliya - ən geniş yayılmış nitq qüsuru kimi
28. Tələffüs qüsurunun xarakterinə görə dislaliyanın növləri
29. Bradilaliya
30. Taxilaliya
31. Fonem haqqında anlayış
32. Sait və samit səslər və onların ağız boşluğunda əmələ gəlməsi xüsusiyyətləri
33. Dizartriya –nitqin səs əmələgətirmə tərzinin pozulması kimi
34. Dizartriyanın növlərinin xüsusiyyətləri
35. Pseudabulbar dizartriyanın dərəcələri
36. Rinolaliya haqqında anlayış
37. Nitqin tembrinin və səs əmələ gətirmənin pozulması üzrə korreksiya işləri
38. Kəkeləmənin təsnifatı
39. Kəkeləyən uşaqların müayinəsinə kompleks yanaşma
40. Kəkeləyən uşaqlarla loqopedik iş
41. Alaliya- ən ağır nitq defektlərindən biri kimi və onun mahiyyəti
42. Afaziya haqqında məlumat
43. Ümumi dil qüsurları, onların aradan götürülməsi üzrə işlər
44. Disleksiya
45. Disqrafiya

XIV. Kollokvium sualları:

I kollokvium sualları:

1. Defektologiya bir elm kimi mahiyyəti, inkişaf tarixi
2. Xüsusi pedoqogikanın sahələri
3. Xüsusi pedoqogikanın əsas və xüsusi prinsipləri, metodları
4. Əqli inkişafında pozuntular olan uşaqlar
5. Oliqofreniyanın əmələ gəlməsində ekzogen və endogen amillərin rolu
6. Oliqofreniyanın mahiyyəti və dərəcələri
7. Psixi inkişafda ləngimənin mahiyyəti, yaranma səbəbləri və ləngiməni xarakterizə edən keyfiyyətlər
8. Psixi inkişaf ləngiməsinin klassifikasiyası
9. Psixi ləngimənin diaqnostikası üzrə istifadə olunan metodlar
10. Serebral üzvi psixi inkişaf ləngiməsi haqqında ümumi məlumat
11. Sensor pozulmalar haqqında ümumi anlayış və onların psixopedaqoji klassifikasiyası
12. Surdopedaqogikanın əsasları
13. Eşitmə patologiyasının formaları və eşitmə qüsurunun yaranma səbəbləri
14. Görmə əngəlliyinin öyrənilməsinə dair tədqiqatlar və görmə analizatoru haqqında məlumat
15. Görmə analizatoru xəstəlikləri, görmə sisteminə qüsurun yaranma səbəbləri və korluqda kompensasiya

II kollokvium sualları

1. Dayaq hərəkət aparatı əngəlli uşaqların psixofizioloji xüsusiyyətləri
2. Uşaqlarda serebral iflicin xüsusiyyətləri
3. Loqopediya haqqında anlayış
4. Nitq aparatı haqqında anlayış
5. Sinir sisteminin üzvü xəstəlikləri
6. Nitq qüsurlarının təsnifatı

7. Səs pozulmaları; afoniya və disfoniya
8. Dislaliya - ən geniş yayılmış nitq qüsuru kimi
9. Taxilaliya
10. Fonem haqqında anlayış
11. Dizartriya –nitqin səs əmələgətmə tərəfinin pozulması kimi
12. Dizartriyanın növlərinin xüsusiyyətləri
13. Rinolaliya haqqında anlayış
14. Kəkələmənin təsnifatı
15. Kəkələyən uşaqlarla loqopedik iş

Defektologiya fənninin sillabusu 050118- Təhsildə sosial-psixoloji xidmət ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. “Pedaqogika, psixologiya və incəsənət” kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli (protokol №01) iclasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Fənn müəllimi:

b/m N.İ.Cəfərova

Kafedra müdiri

dos. A.X.Əliyev